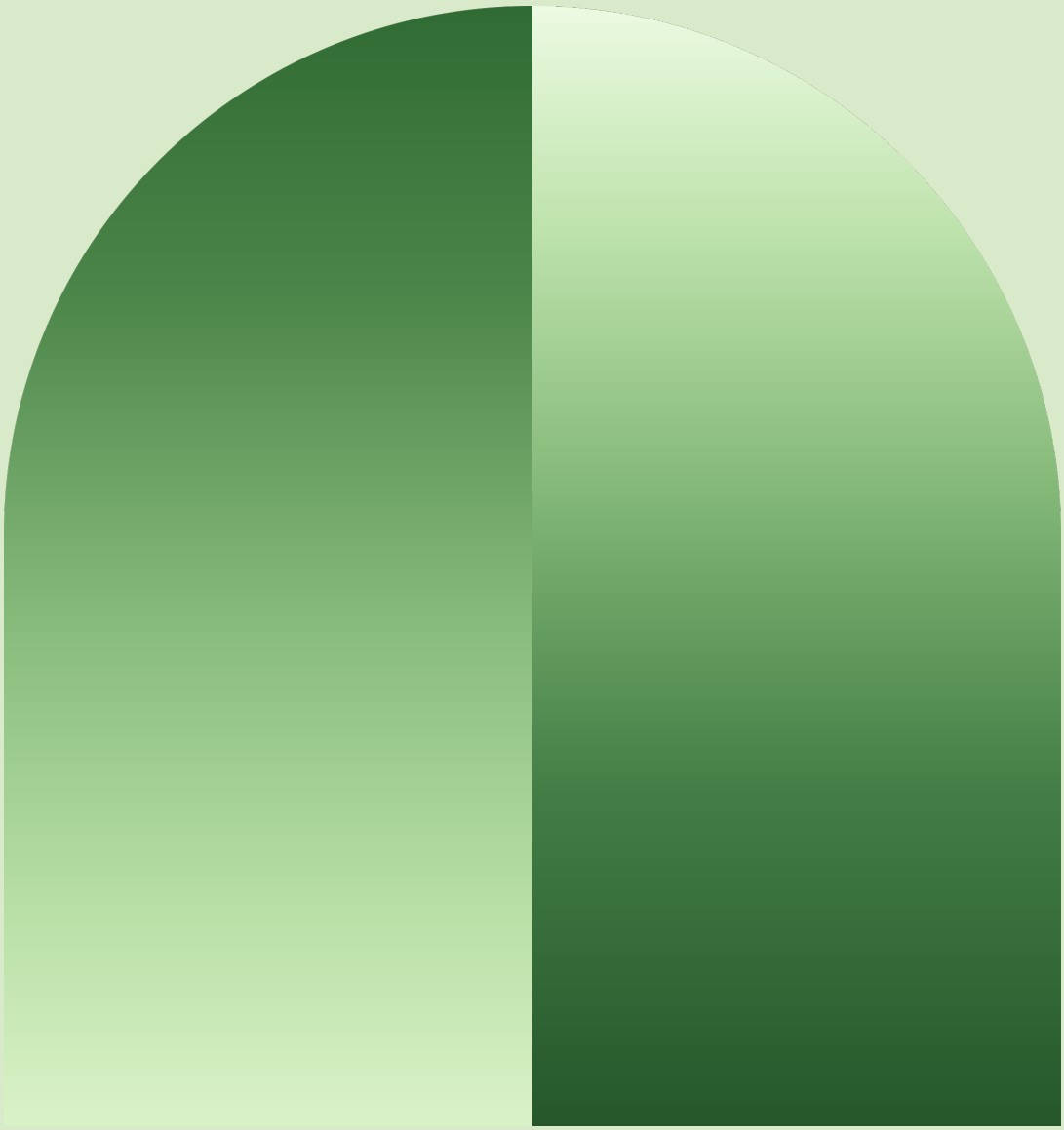
DOKUMENT JAVNE POLITIKE

LOKALIZACIJA AGENDE *MLADI, MIR I BEZBEDNOST* U BUJANOVCU

Izazovi i preporuke za razvoj javnih politika

DOKUMENT JAVNE POLITIKE

Lokalizacija Agende *Mladi, mir i bezbednost* u Bujanovcu

Izazovi i preporuke za razvoj javnih politika

Dokument javne politike zasnovan na Anketi mladih u Bujanovcu i diskusiji sa fokus grupa mladih u Bujanovcu, koji je pripremilo Savetodavno telo za mlade Bujanovca, kao podrška lokalizaciji Agende UN Mladi, mir i bezbednost u opštini Bujanovac.

Ovaj dokument izrađen je u okviru grant šeme RYCOgnizing YPS, uz podršku Nemačke razvojne saradnje, a koju sprovodi Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO). Izneti stavovi i mišljenja isključivo su stavovi Građanskih inicijativa, Nove društvene inicijative i organizacije Livrit i ne odražavaju nužno stavove RYCO-a ili Nemačke razvojne saradnje. Ni RYCO ni davalac granta ne mogu se smatrati odgovornim za sadržaj ovog izveštaja.

Sadržaj

1. **Uvod** 4

2. **Metodologija i osnova za dokument javne politike** 5

3. **Ključni izazovi i nedostaci** 7

   - Tokenističko učešće i institucionalna neresponzivnost 7
   - Politizacija i zarobljenost omladinskih struktura 7
   - Međuetnička i prostorna segregacija 7
   - Višestruka diskriminacija mladih Roma i Romkinja 7
   - Prepreke suštinskom učešću mladih žena 8
   - Odsustvo institucionalnih mehanizama zaštite i odgovora na rodno zasnovano nasilje 8
   - Nefunkcionalna tela u lokalnoj zajednici za mlade i rodnu ravnopravnost i povlačenje mladih iz javne sfere 8
   - Zapošljavanje mimo kriterijuma stručnosti 8
   - Nedostaci u javnoj infrastrukturi i uticaj na ličnu bezbednost 8

4. **Preporuke za razvoj javnih politika zasnovanih na konsultacijama sa mladima** 10

   P1 Povlačenje i reintegracija: Ojačati transparentno i meritorno zapošljavanje mladih, stručne prakse i lokalne ekonomske prilike 10

   P2 Participacija: Uvesti participativno budžetiranje usmereno na potrebe mladih 12

   P3 Zaštita i reintegracija: Uspostaviti sistemski mehanizam podrške osobama koje su preživele nasilje i njihovu ekonomsku reintegraciju 13

   P4 Zaštita: Integrisati rodno odgovornu bezbednost javnih prostora u planiranje opštinske infrastrukture 14

   P5 Zaštita: Uspostaviti sistemski odgovor na vršnjačko nasilje u školama 15

   P6 Participacija, partnerstva i prevencija: Uspostaviti sigurne prostor(e) za mlade koji podržavaju programe interkulturalnog učešća i inkluzije 16

   P7 Partnerstva: Institucionalizovati saradnju opštine sa omladinskim, ženskim i romskim organizacijama civilnog društva 17

1. Uvod

Bujanovac je multietnička opština u Pčinjskom okrugu na jugu Srbije, smeštena u Preševskoj dolini. Prema finalnim rezultatima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2022. godine[1], koje je objavio Republički zavod za statistiku, opština ima nešto više od 41.000 stanovnika, među kojima su srpska, albanska i romska zajednica, kao i manje brojne grupe. Prema demografskoj studiji Republičkog zavoda za statistiku iz 2025. godine, zasnovanoj na popisu iz 2022, Bujanovac spada u *oaze mladih* u zemlji, odnosno u opštine u kojima mladi čine više od četvrtine ukupnog stanovništva.[2] To je u skladu sa prosečnom starošću stanovništva opštine od 38,8 godina, što je oko pet godina manje od republičkog proseka, uz činjenicu da, prema konačnim popisnim rezultatima o starosti i polu, osobe od 25 do 29 godina čine najbrojniju starosnu grupu u Bujanovcu.[3]

Položaj mladih u Bujanovcu obeležen je brojnim izazovima u prelasku sa školovanja na tržište rada, budući da podaci o tržištu rada pokazuju da su 2024. godine osobe od 15 do 29 godina činile svega 16,4% registrovanih zaposlenih stanovnika u opštini. Posmatrani zajedno, ovi podaci ukazuju na to da Bujanovac ima relativno brojnu i demografski značajnu populaciju mladih, ali da je za poboljšanje njihovog položaja posebno važno stvaranje boljih mogućnosti za zapošljavanje i ekonomsko učešće. Ekonomski razvoj i međuetnički odnosi prepoznati su kao jedne od najznačajnijih aktivnih tematskih oblasti za koje je potrebno razviti podržavajuće predloge javnih politika.

1 Republički zavod za statistiku, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2022 — Nacionalna pripadnost (Knjiga 1), april 2023: https://popis2022.stat.gov.rs/sr-Latn/5-vestisaopstenja/news-events/20230428-konacnirezpopisa/ (kompletne tabele sa podacima po opštinama: https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234001.pdf)

2 Devedžić, M. i Šobot, A. (2025). *Demografski profil mladog stanovništva Srbije*. Republički zavod za statistiku: https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20254003.pdf

3 Republički zavod za statistiku, *Popis 2022 – Starost i pol, konačni rezultati*: https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234003.pdf

2. Metodologija i osnova za dokument javne politike

Konsultacije sa mladima u Bujanovcu sprovelo je Savetodavno telo za mlade Bujanovca u avgustu i septembru 2026. godine, kako bi se dodatno sagledao položaj mladih u odnosu na tematske oblasti Agende *Mladi, mir i bezbednost* (u daljem tekstu: YPS agenda).

- **Anketa**: Onlajn je prikupljeno 18 odgovora; ispitanici su bili uzrasta od 14 do 30+ godina, pretežno ženskog pola, većinom albanske nacionalnosti i sa prebivalištem i u ruralnim područjima na teritoriji opštine Bujanovac. Anketa je obuhvatila različite tematske oblasti, uključujući učešće, međuetnički kontakt, liderstvo i poverenje, uticaj mladih žena, postojeće/željene programe i prioritete opštine, itd.
- **Fokus grupe**: Moderirane diskusije bile su usmerene na učešće mladih, međuetničke odnose, lokalne inicijative i rodnu ravnopravnost, u kojoj su učestvovali mladi angažovani u organizacijama civilnog društva iz različitih zajednica. Ukupno su održane dve fokus grupe.

Oba izvora su konsultativnog i **kvalitativnog** karaktera, zbog čega njihove nalaze treba posmatrati prvenstveno kao pokazatelje životnih iskustava i smernice za dalja istraživanja, a ne nužno kao procene koje se mogu generalizovati na celokupnu populaciju. Ipak, važno je istaći da se ovde navedeni predlozi za razvoj javnih politika neposredno oslanjaju na postojeće potrebe koje su identifikovane u zajednici kao goruće i prioritetne.

Onlajn anketa i fokus grupe dale su dosledan uvid u potrebe mladih: iako su mladi u Bujanovcu formalno zastupljeni u građanskom i javnom životu, njihova mogućnost da utiču na odluke koje ih se tiču i dalje je ograničena. U oba izvora izdvajaju se tri problema koja se ponavljaju. Prvo, strukture za učešće mladih formalno postoje, ali su ograničene nedostatkom resursa, slabim institucionalnim uticajem ili percepcijom političke zarobljenosti. Drugo, srpska, albanska i romska zajednica ostaju društveno i prostorno podeljene, pri čemu se mladi Romi i Romkinje suočavaju sa posebno izraženim i međusobno isprepletanim oblicima isključenosti i diskriminacije. Treće, mlade žene opisuju svoje učešće kao pretežno konsultativno i simbolično i iako im se ponekad pruža prilika da iznesu svoje stavove, malo je formalnih mehanizama koji institucije obavezuju da na njihove predloge odgovore, uvrste ih ili po njima postupe.

Ovi nalazi sagledani su zajedno sa trenutnim stanjem **institucionalne brige o mladima u opštini Bujanovac**. U avgustu 2026. godine, odgovarajući na zahtev za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, Kancelarija za mlade Bujanovac dostavila je podatke o sprovođenju omladinske politike, izvršenju budžeta i aktivnostima Kancelarije za mlade u prethodne dve godine. Dokumentacija je obuhvatila i odluku o osnivanju i zapisnik sa konstitutivne sednice Lokalnog saveta za mlade, iz kojih se vidi da je Savet imenovan 13. maja 2025. godine, sa popunjenih šest od devet predviđenih mesta, te da je konstitutivnu sednicu održao 2. juna 2025. godine, kada je formalno konstituisan i usvojio svoj Poslovnik o radu. Među dostavljenim dokumentima nije bilo zapisnika sa kasnijih sednica, što može ukazivati na neaktivnost Saveta.

Objedinjujući nalaze konsultacija sa dostupnim institucionalnim podacima, ovaj dokument identifikuje prioritetne oblasti u kojima postoji raskorak između postojećih javnih politika i stvarnih iskustava i potreba mladih. Cilj je da se na te oblasti usmeri pažnja donosilaca odluka. Na osnovu prepoznatih izazova, dokument predlaže sedam konkretnih i primenljivih preporuka. Za svaku preporuku navedeni su odgovorni akteri, predložene mere, rokovi za sprovođenje i mehanizmi odgovornosti, kako bi se unapredio kvalitet rada opštine.

3. Ključni izazovi i nedostaci

• Tokenističko učešće i institucionalna neresponzivnost

Mladi opisuju da institucije formalno otvore prostor da oni iskažu svoje mišljenje, ali retko postupaju u skladu sa tim. Primer požara na deponiji, naveden u fokus grupi, to dobro ilustruje: mladi su organizovali čitavu zagovaračku kampanju povodom ove ekološke pretnje, a opština se njome nije bavila niti je na nju odgovorila. U anketi, na pitanje kada su poslednji put videli da je neka mlada osoba ili udruženje mladih/za mlade uticalo na odluku opštine, preovlađivali su odgovori *nikada* ili *retko*, dok nekoliko ispitanika navodi da *ne zna*. Više učesnika u oba izvora to pripisuje tome što ih doživljavaju kao *decu čija mišljenja ne zaslužuju institucionalnu pažnju*.

• Politizacija i zarobljenost omladinskih struktura

Formalni kanali za učešće mladih, naročito đački parlamenti, opisuju se kao podređeni političkoj volji, umesto da funkcionišu kao nezavisni mehanizmi za iskazivanje glasa mladih. Ilustrativan primer je to što je uprava škole odbila školsku medijsku inicijativu *Sezai News*, uprkos podršci đačkog parlamenta. Nekoliko ispitanika u anketi prepoznalo je uticaj političkih partija kao glavnu prepreku da se mišljenje mladih čuje, a pojedini su pokazali izraženo nepoverenje prema političkim akterima kada su upitani ko bi mogao da ujedini zajednicu (među odgovorima su cinično navedene *političke partije*, i *niko*).

• Međuetnička i prostorna segregacija

Oba izvora opisuju škole, kafiće, udruženja i javne događaje kao uglavnom podeljene po etničkoj liniji (srpska, albanska, romska zajednica), što dodatno učvršćuju školski sistemi na različitim jezicima, a prema rečima učesnika i politička i medijska dinamika. Ispitanici su škole naveli kao glavno mesto razdvajanja (*razdvojeni smo*, *različiti jezici i sistemi*), a sport i muziku kao retke zajedničke prostore sa stvarnim potencijalom za povezivanje. Jedan odgovor u anketi odražava i dubinu međuetničkih predrasuda koje su i dalje prisutne u zajednici, što pokazuje da segregacija nije samo prostorna, već postoji i na nivou stavova, te da bi svaka intervencija idealno mogla i direktno da se bavi razbijanjem stereotipa.

• Višestruka diskriminacija mladih Roma i Romkinja

Fokus grupa ukazuje na to da se mladi Romi i Romkinje suočavaju sa najtežim i najsistemskijim oblicima isključenosti: dokumentovanim nedostacima u ostvarivanju osnovne pismenosti među učenicima, stereotipizacijom cele romske zajednice i odsustvom posebnih zaštitnih ili obrazovnih mehanizama. Reč je o zasebnom i ozbiljnijem problemu od opšte međuetničke distance, koji zahteva ciljanu intervenciju.

Prepreke suštinskom učešću mladih žena

Prepoznata je i posebno otežana participacija mladih žena. Kao prepreke navode se strah od osude okoline, pritisak političkih partija i tradicionalna društvena očekivanja. Konstruktivno, ispitanici su predložili konkretne mehanizme kako bi se odgovorilo na ove izazove: grupe mladih u kojima devojke mogu da predlažu ideje, redovne sastanke sa lokalnom samoupravom, mali namenski fond za projekte i zagarantovan formalni odgovor na svaki podneti predlog (šta će biti sprovedeno, do kada i ko je za to zadužen).

Odsustvo institucionalnih mehanizama zaštite i odgovora na rodno zasnovano nasilje

Fokus grupa opisuje inicijativu SOS telefona Udruženja Romkinja Bujanovca, koja nije dobila sistemsku podršku opštine, Centar za socijalni rad koji nije spreman da finansira produženi boravak u sigurnoj kući (ograničen na oko šest meseci, nakon čega su osobe koje su preživele nasilje često primorane da se vrate u nasilno okruženje), kao i opštinske strukture koje, prema navodima, nisu upoznate sa obavezama iz Istanbulske konvencije. Suprotan primer iz Vranja, gde je SOS telefon pomogao osobama koje su preživele nasilje da se zaposle i postanu potpuno ekonomski nezavisne, pokazuje da funkcionalan model već postoji u regionu i da bi mogao da se prilagodi i ovoj opštini.

Nefunkcionalna tela u lokalnoj zajednici za mlade i rodnu ravnopravnost i povlačenje mladih iz javne sfere

Učesnici navode da Kancelarija za mlade (KZM), Lokalni savet za mlade i Savet za rodnu ravnopravnost ili ne funkcionišu ili se ne koriste u skladu sa svojim mandatom, dok se lokalni strateški dokumenti ne istražuju, ne razvijaju i ne sprovode aktivno. To je povezano sa širim obrascem neučešća građana i građanki, koji je vidljiv u anketi. Naime, nekoliko ispitanika je na pitanja o liderstvu i poverenju u zajednici odgovorilo sa *ne znam*, *niko,* ili otvoreno ciničnim odgovorima, što ukazuje na nedostatak poverenja mladih u institucije i njihove predstavnike i to da aktivno učešće građana često uopšte nema željeni efekat na zajednicu.

Zapošljavanje mimo kriterijuma stručnosti

Zapošljavanje na osnovu političke pripadnosti, umesto na osnovu kvalifikacija i kriterijuma, pominje se i u fokus grupi i u više odgovora u anketi, uz posebnu zabrinutost u vezi sa zdravstvom, gde nedostatak stručnosti direktno utiče na ishode lečenja pacijenata. Kada se ovi nalazi sagledaju zajedno sa dostupnim podacima o zaposlenosti i izazovima sa kojima se mladi suočavaju pri prelasku iz obrazovanja na tržište rada, jasno je da je rešavanje ovog problema važno za unapređenje ekonomskog položaja mladih, ali i za napredak u drugim oblastima.

Nedostaci u javnoj infrastrukturi i uticaj na ličnu bezbednost

Na pitanje šta bi prvo promenili, ispitanici su naveli nepostojanje elektro, vodovodne i kanalizacione mreže u pojedinim naseljima, nedovoljno javno osvetljenje koje izričito povezuju sa bezbednošću žena i devojaka noću, nebezbedne puteve, uključujući maloletnike koji voze bez vozačke dozvole, kao i za-

puštene zelene površine, među njima i Bujanovačko jezero. Prepoznat je nedostatak osnovnih usluga u zajednici i ugrožavanje osnovih prava, naročito po pogledu slobode kretanja mladih žena.

4. Preporuke za razvoj javnih politika zasnovanih na konsultacijama sa mladima

Preporuke u nastavku upućene su prvenstveno Skupštini opštine Bujanovac ili telu pod njenom nadležnošću, tako da se svaki zahtev odnosi na nešto što opština Bujanovac može autonomno da sprovede. Svaka preporuka utemeljena je u jednom ili više stubova Agende UN Mladi, mir i bezbednost, kako su definisani Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 2250: participacija, zaštita, prevencija, partnerstva, te povlačenje i reintegracija. Kada se neka preporuka dotiče i nadležnosti na republičkom nivou, ona i dalje utvrđuje konkretnu aktivnost opštine, uz mogući zagovarački korak prema nadležnom ministarstvu.

> *Svaka preporuka prati strukturu zahteva javne politike: konkretna aktivnost i problem koji rešava, imenovani akter, konkretni koraci za sprovođenje, vremenski okvir i mehanizam odgovornosti.*

Preporuka 1. Povlačenje i reintegracija: Ojačati transparentno i meritorno zapošljavanje mladih, stručne prakse i lokalne ekonomske prilike

Unaprediti pristup mladih pravičnom zapošljavanju i lokalnim mogućnostima za sticanje prihoda kroz ciljane mere za zapošljavanje i preduzetništvo mladih, program stručnih praksi u javnim institucijama, organizacijama civilnog društva i kompanijama, dostupne usluge karijernog savetovanja i transparentno zapošljavanje zasnovano na zaslugama.

U kontekstu Bujanovca, stub povlačenja i reintegracije može se operacionalizovati kroz mere koje smanjuju ekonomsku isključenost, jačaju poverenje u javne institucije i proširuju pouzdane puteve kojima mladi mogu da obezbede egzistenciju u svojoj lokalnoj sredini. Konsultacije su kao značajne izvore frustracije i nepoverenja u institucije identifikovale nezaposlenost, ograničene ekonomske mogućnosti i percepciju politički uslovljenog zapošljavanja. Mladi navode ograničene mogućnosti zaposlenja i zabrinutost da politička pripadnost može uticati na pristup poslovima. Takve percepcije mogu da naruše poverenje u javne institucije i da dodatno podstaknu mlade da se povuku iz lokalnog građanskog i ekonomskog života. Nedostatak prvog radnog iskustva i ograničena dostupnost profesionalnog usmeravanja dodatno otežavaju prelazak mladih iz obrazovanja u svet rada. Zbog toga su strukturisane stručne prakse i kvalitetno karijerno savetovanje važan most ka podršci sticanja ekonomske samostalnosti mladih u njihovoj lokalnoj sredini.

Ciljni akteri: Skupština opštine Bujanovac, nadležne organizacione jedinice opštinske uprave, Kancelarija za mlade, lokalna filijala Nacionalne službe za zapošljavanje, srednje škole, lokalne kompanije i organizacije civilnog društva, kao i nadležne republičke institucije u slučajevima kada odluke o zapošljavanju nisu u nadležnosti opštine.

Predložene aktivnosti:

- Uspostaviti ciljani program za zapošljavanje i preduzetništvo mladih, koordinisan sa Nacionalnom službom za zapošljavanje i osmišljen tako da dopunjuje postojeće republičke mere (npr. sprovođenje programa Garancija za mlade).
- Uspostaviti program plaćenih i kvalitetnih radnih praksi za mlade u opštinskoj upravi i javnim institucijama, ali i u organizacijama civilnog društva i lokalnim kompanijama, kroz partnerstva i sporazume o saradnji. Program treba da ima transparentne kriterijume izbora, jasno definisane obaveze mentora i poslodavaca, i da vodi računa o ravnopravnoj zastupljenosti mladih žena i mladih iz svih zajednica.
- Obezbediti dostupne i kvalitetne usluge karijernog savetovanja i informisanja, u saradnji sa Kancelarijom za mlade, Nacionalnom službom za zapošljavanje i srednjim školama. Usluge treba da obuhvate profesionalnu orijentaciju, pomoć pri pisanju biografije i pripremi za razgovor za posao, i informisanje o dostupnim programima zapošljavanja, praksi i obuka, na jezicima lokalnih zajednica.
- Obezbediti konkursne grantove, sufinansiranje, mentorstvo ili podršku za pokretanje održivih biznisa koje vode mladi, uz transparentne kriterijume odabira.
- Usvojiti i objaviti standardizovane kriterijume zapošljavanja zasnovane na kompetencijama za radna mesta u opštini, uključujući transparentne informacije o procedurama izbora i sastavu komisija za izbor.
- Usvojiti standarde zapošljavanja zasnovane na zaslugama za radna mesta van neposredne nadležnosti opštine, uključujući i zdravstveni sektor.

Vremenski okvir: *U roku od 12 meseci* za usvajanje opštinskog okvira za zapošljavanje, uspostavljanje programa stručnih praksi i usluga karijernog savetovanja, kao i institucionalne zagovaračke mere. *Kratkoročno do srednjoročno* (*1–3 godine*) za sprovođenje i evaluaciju podrške zapošljavanju, stručnim praksama i preduzetništvu mladih.

Odgovornost i praćenje: Godišnje objavljivanje podataka o zapošljavanju u opštini; transparentno izveštavanje o korisnicima programa i rashodima; nezavisno praćenje relevantnih procesa ili praćenje od strane civilnog društva, kada je to zakonski i administrativno izvodljivo; i godišnje praćenje ishoda u pogledu zaposlenosti i preduzetništva među učesnicima programa. Praćenje obuhvata i broj mladih uključenih u stručne prakse i karijerno savetovanje, razvrstan po polu i zajednici, kao i udeo učesnika koji su nakon prakse ostvarili zaposlenje.

Preporuka 2. Participacija: Uvesti participativno budžetiranje usmereno na potrebe mladih

Skupština opštine treba da usvoji participativno budžetiranje koje će odgovarati na potrebe mladih, tako što će, pre usvajanja budžeta, uključiti mlade i ostale građane i građanke, kao i reformisani i funkcionalni Savet za mlade da daju mišljenje o prioritetima u lokalnoj zajednici, posebno prikazati budžetske linije koji se tiču mladih (prostori za mlade, obrazovanje, podrška zapošljavanju, sport, bezbednosna infrastruktura itd.) i naknadno izveštavati o tome šta je stvarno potrošeno u odnosu na ono što je bilo predloženo.

Participacija, u okviru YPS agende, znači više od konsultovanja; ona podrazumeva stvaran uticaj na odluke i resurse koji oblikuju živote mladih. Konsultacije u Bujanovcu nisu pružile dokaze da mladi mogu da vide, a kamoli da oblikuju, način na koji opština raspoređuje svoje resurse. Učesnici fokus grupe direktno su pokrenuli pitanje transparentnosti budžeta kao strukturnog problema, a nekoliko ispitanika u anketi, kada su upitani, nije moglo da navede nijedan opštinski rashod relevantan za mlade. Mladi sebe opisuju kao nevidljive u odlučivanju uopšte u svojoj zajednici, a odluke o budžetu su najmanje vidljive od svih. To potvrđuju i podaci koje je opština dostavila: ukupna prikazana sredstva za omladinsku politiku smanjena su sa 1.980.000 RSD planiranih za 2025. na 1.516.000 RSD planiranih za 2026. godinu, što je smanjenje od od oko 23% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu se najveći deo sredstava u obe godine nalazi na jedinstvenoj, neraščlanjenoj budžetskoj liniji *ugovorene usluge*, koja malo govori o tome na koji način su potrebe mladih bile prepoznate i podržane. Lokalni akcioni plan za mlade, kojem ovaj budžet nominalno služi, i dalje nije usvojen, više od godinu dana nakon početka izrade.

Ciljni akter: Skupština opštine Bujanovac i njeno Odeljenje za finansije, u saradnji sa odeljenjem nadležnim za omladinsku politiku, Kancelarijom za mlade i Lokalnim savetom za mlade.

Predložene aktivnosti:

- Sprovesti analizu trenutnog opštinskog budžeta kako bi se utvrdilo polazno stanje direktnih i indirektnih javnih rashoda od kojih mladi imaju koristi i identifikovali postojeći nedostaci u finansiranju.
- Izmeniti statut ili proceduralni okvir rada Lokalnog saveta za mlade kako bi se formalizovala njegova uloga u opštinskom budžetskom procesu, uključujući obavezu da pre pripreme godišnjeg budžeta dostavi objedinjen skup prioriteta mladih.
- Unaprediti učešće građana i građanki u budžetskom procesu kroz pravovremeno i sistematsko informisanje putem različitih komunikacionih kanala o mogućnostima za dostavljanje komentara i predloga na budžet, uz organizovanje konsultacija na svim jezicima koji su u službenoj upotrebi u Bujanovcu.
- Obavezati opštinu da, uz usvojeni opštinski budžet, objavljuje godišnju Izjavu o budžetu za mlade, pisanu pristupačnim jezikom i na svim jezicima koji se koriste u Bujanovcu, u kojoj se navode pla-

nirana izdvajanja za mlade, a nakon toga i godišnji izveštaj o rashodima koji pokazuje šta je stvarno potrošeno.

- Pilotirati ove mere tokom narednog opštinskog budžetskog ciklusa, a rezultate iskoristiti za procenu izvodljivosti, unapređenje procedura i odlučivanje o mogućoj održivoj primeni ovih mera.

Vremenski okvir: *Odmah* (u prvih 6 meseci) za utvrđivanje polaznog stanja i reviziju statuta Lokalnog saveta za mlade; *kratkoročno* (u okviru narednog punog budžetskog ciklusa) za prvu objavljenu izjavu o budžetu za mlade i prvi proces dostavljanja prioriteta mladih.

Odgovornost i praćenje: Javno objavljivanje izjave o budžetu za mlade i izveštaja o rashodima na kraju godine; formalno evidentiranje doprinosa Lokalnog saveta za mlade i njegovo poređenje sa konačnim izdvajanjima, uz obrazloženje odstupanja od strane nadležnog odeljenja; prepoznavanje ovog mehanizma u godišnjem izveštaju rada same Skupštine opštine.

Preporuka 3. Zaštita i reintegracija: Uspostaviti sistemski mehanizam podrške osobama koje su preživele nasilje i njihovu ekonomsku reintegraciju

Uspostavljanje koordinisanog i dugoročnog sistemskog mehanizma podrške osobama koje su preživele nasilje, koji povezuje hitnu zaštitu sa psihosocijalnom podrškom, specijalizovanim savetovanjem, pomoći pri zapošljavanju i dugoročnom ekonomskom reintegracijom.

U okviru YPS agende, zaštita ne podrazumeva samo neposredan odgovor na rodno zasnovano nasilje, već i institucionalna rešenja koja osobama koje su preživele nasilje omogućavaju da ostvare dugoročnu bezbednost i ekonomsku nezavisnost. Konsultacije u Bujanovcu ukazuju na nedostatke u kontinuitetu podrške (mladim) osobama koje su preživele nasilje uključujući vremenski ograničen smeštaj u sigurnoj kući, odsustvo održivog javnog finansiranja specijalizovanih usluga i slabu povezanost između usluga zaštite i podrške pri zapošljavanju, posledično i sticanju ekonomske nezavisnosti. Iskustvo iz obližnjeg Vranja, na koje su ukazali učesnici, predstavlja relevantan model za integrisaniji pristup i dobru praksu.

Ciljni akteri: Centar za socijalni rad Bujanovac, Skupština opštine Bujanovac, nadležna opštinska odeljenja, Udruženje Romkinja Bujanovca i druge lokalne OCD, kao i lokalna filijala Nacionalne službe za zapošljavanje.

Predložene aktivnosti:

- Preispitati postojeća dokumenta javnih politika u oblasti socijalne zaštite koja uređuju sigurni smeštaj i razviti mehanizam za produženje prelazne podrške, kada je to opravdano individualnim planom zaštite i reintegracije.
- Zaključiti višegodišnji ugovor o pružanju usluga ili sufinansiranju sa lokalnim OCD za pružanje specijalizovanih SOS usluga i usluga upućivanja, uz priznavanje postojećih partnerstava koji već pružaju usluge.

- Razviti formalni mehanizam upućivanja koji povezuje Centar za socijalni rad, specijalizovane pružaoce usluga iz civilnog društva, Nacionalnu službu za zapošljavanje i druge relevantne institucije, kako bi osobe koje su preživele nasilje mogle da, u okviru svog plana reintegracije, ostvare pristup savetovanju o zapošljavanju, razvoju veština i podrški za sticanje prihoda i ostvarivanje ekonomske samostalnosti.
- Uvesti periodične aktivnosti izgradnje kapaciteta za zaposlene u nadležnim opštinskim službama i Centru za socijalni rad o odgovorima na rodno zasnovano nasilje usmerenim na osobe koje su preživele nasilje i o primenljivim obavezama iz Istanbulske konvencije.
- Izraditi pisane međuinstitucionalne procedure kojima se utvrđuju odgovornosti za upućivanje, odgovorna lica, standardi usluga i zahtevi po pogledu daljeg praćenja.

Vremenski okvir: *Odmah i kratkoročno* (u prvoj godini) za finansiranje usluga, institucionalne protokole i obuku zaposlenih; *srednjoročno* (1–3 godine) za punu primenu i evaluaciju integrisanog mehanizma podrške osobama koje su preživele nasilje i njihovog zapošljavanja.

Odgovornost i praćenje: Godišnje anonimno ispitivanje kvaliteta usluga, upućivanja, procena kontinuiteta podrške i ishoda reintegracije; godišnji pregled ugovora o pružanju usluga; i formalna uloga specijalizovanih, stručnih ženskih organizacija civilnog društva u praćenju.

Preporuka 4. Zaštita: Integrisati rodno odgovornu bezbednost javnih prostora u planiranje opštinske infrastrukture

Institucionalizovati rodno i omladinski odgovoran pristup bezbednosti javnih prostora, integrisanjem bezbednosnih aspekata u planiranje opštinske infrastrukture i kapitalnih investicija, uz posebnu pažnju na faktore okruženja (npr. nedovoljno javno osvetljenje), koji ograničavaju bezbedno kretanje mladih žena, njihov pristup javnim prostorima i učešće u životu zajednice.

U okviru YPS agende, zaštita obuhvata i svakodnevnu bezbednost mladih u zajednici, uključujući mogućnost da se slobodno i bezbedno kreću javnim prostorom. Osećaj nebezbednosti u javnim prostorima nije samo lično iskustvo. On direktno utiče na to da li i u kojoj meri mlade žene učestvuju u obrazovanju, zapošljavanju, kulturnim i društvenim aktivnostima i javnom životu zajednice. Konsultacije u Bujanovcu ukazuju da faktori okruženja, pre svega nedovoljno javno osvetljenje, zapušteni i nenadzirani javni prostori i nebezbedne pešačke rute, posebno u večernjim satima, ograničavaju kretanje mladih žena i oblikuju njihove svakodnevne odluke. Zbog toga one izbegavaju pojedine delove grada, skraćuju boravak van kuće ili odustaju od aktivnosti. Istovremeno, bezbednosni aspekti i potrebe mladih žena se sistemski ne razmatraju prilikom planiranja opštinske infrastrukture i kapitalnih investicija, niti postoje mehanizmi kroz koje bi mladi mogli da ukažu na nebezbedne lokacije i utiču na prioritete ulaganja.

Ciljni akteri: Skupština opštine Bujanovac, Odeljenje za komunalne delatnosti i urbanizam, nadležne opštinske infrastrukturne službe, lokalna policija, Lokalni savet za rodnu ravnopravnost, organizacije civilnog društva.

Predložene aktivnosti:

- Uraditi opštinsku reviziju bezbednosti javnih prostora i osvetljenja, koja kombinuje tehničku procenu infrastrukture sa participativnim mapiranjem uz učešće mladih žena, predstavnika/ca mladih, ženskih organizacija i policije.
- Izraditi javno dostupan okvir za određivanje prioriteta kojim se identifikuju lokacije za intervenciju na osnovu bezbednosnog rizika, korišćenja, pristupačnosti i povratnih informacija zajednice.
- Uvrstiti prioritetna unapređenja osvetljenja i javnih prostora u godišnje i srednjoročne planove kapitalnih investicija opštine, uz jasno određena budžetska izdvajanja.
- Propisati obavezu da se aspekti bezbednosti žena i mladih uzimaju u obzir pri budućem planiranju i rekonstrukciji ulica, pešačkih pravaca, stajališta javnog prevoza, parkova i drugih često korišćenih javnih prostora.
- Sprovesti naknadnu procenu bezbednosti nakon prvog kruga unapređenja kako bi se utvrdilo da li su intervencije doprinele većem osećaju bezbednosti koji prijavljuju mlade žene i većem korišćenju javnih prostora.

Vremenski okvir: *Odmah* (do 6 meseci) za reviziju bezbednosti i mapiranje prioriteta; *kratkoročno do srednjoročno* (1–3 godine) za kapitalna unapređenja i integrisanje rodne dimenzije u redovnu praksu planiranja infrastrukture.

Odgovornost i praćenje: Objavljivanje nalaza revizije i prioritetnih oblasti za intervenciju; godišnje izveštavanje, po stavkama, o planiranim i realizovanim investicijama; i periodične ankete građana i građanki o bezbednosti, sa podacima razvrstanim po uzrastu i polu.

Preporuka 5. Zaštita: Uspostaviti sistemski odgovor na vršnjačko nasilje u školama

Opredeliti opštinska sredstva za obrazovanje i programe podrške kako bi se školama u Bujanovcu pomoglo da sprečavaju vršnjačko nasilje, reaguju nediskriminatorno na slučajeve na način koji je usmeren na decu koja su preživela nasilje, unaprede pristup savetodavnoj podršci i mehanizmima prijavljivanja i obezbede da svaki slučaj bude propisno praćen, a ne rešavan isključivo disciplinskim merama.

Zaštita u okviru YPS agende treba da obuhvati i nasilje i diskriminaciju u sredinama u kojima mladi provode veliki deo svakodnevnog života. Konsultacije u Bujanovcu ukazuju na to da se odgovori na vršnjačko nasilje previše oslanjaju na formalne disciplinske mere, bez odgovarajućeg bavljenja uzrocima, potrebama dece koje trpe nasilje ili obrascima diskriminatornog postupanja. Učenici imaju ograničen pristup adekvatnoj podršci, poverljivom prijavljivanju i daljem praćenju slučajeva. Konsultacije su

takođe ukazale na zabrinutost zbog nejednakog postupanja po etničkoj osnovi i ograničenog preventivnog doprinosa građanskog vaspitanja u školama. Učesnici/e konsultacija su ovo uporedili sa praksama u školama u Vranju, koje pružaju snažnije mogućnosti za podršku učenicima i intervencije zasnovane na pravima.

Ciljni akteri: Skupština opštine Bujanovac i nadležni opštinski organi za obrazovanje i mlade, u partnerstvu sa upravama škola i, po potrebi, Ministarstvom prosvete.

Predložene aktivnosti:

- Sprovesti procenu praksi reagovanja na vršnjačko nasilje na nivou škola i identifikovati nedostatke u podršci deci koja trpe vršnjačko nasilje, upućivanju, prevenciji i daljem praćenju, oslanjajući se na relevantne dobre prakse identifikovane u opštinama/gradovima u regionu.
- Opredeliti opštinska sredstva za podršku školama kako bi se unapredio pristup savetnicima, psiholozima ili drugom kvalifikovanom stručnom osoblju tamo gde su utvrđeni nedostaci u kapacitetima.
- Podržati škole u uspostavljanju poverljivih i pristupačnih mehanizama za prijavljivanje i upućivanje, uz jasne procedure za dalje praćenje i zaštitu od odmazde.
- Osnažiti mlade i finansirati strukturisane inicijative vršnjačke podrške i vršnjačke medijacije gde je to primereno, uz zaštitne mere koje obezbeđuju da ozbiljni slučajevi ostanu u nadležnosti kvalifikovanih stručnjaka.
- Uspostaviti procedure koje zahtevaju dokumentovano institucionalno postupanje kada se iznesu navodi o nejednakom postupanju ili diskriminaciji po etničkoj ili drugoj zaštićenoj osnovi.
- Dopuniti prevenciju u školama dodatnim programima građanskog vaspitanja, borbe protiv diskriminacije i interkulturalnog učenja, koji se sprovode u sigurnim prostorima za mlade (preporuka 6).

Vremenski okvir: Odmah (do 6 meseci) za pregled stanja i procenu kapaciteta; *kratkoročno* (do 2 godine) za pilot-programe u odabranim školama; *srednjoročno* (2–3 godine) za proširenje na osnovu rezultata evaluacije.

Odgovornost i praćenje: Godišnje anonimizovano izveštavanje o vrstama slučajeva vršnjačkog nasilja, preduzetim merama, upućivanjima i ishodima; mehanizmi povratnih informacija od učenika; i periodični pregled uz učešće Lokalnog saveta za mlade i relevantnih aktera u obrazovanju.

Preporuka 6. Participacija, partnerstva i prevencija: Uspostaviti sigurne prostor(e) za mlade koji podržavaju programe interkulturalnog učešća i inkluzije

Uspostaviti održivo finansiran, inkluzivan prostor za mlade koji pruža redovne prilike za interkulturalnu interakciju, učešće mladih, učenje i ciljanu podršku inkluziji.

U okviru YPS agende, prevencija zahteva kontinuirano ulaganje u društvene uslove koji smanjuju isključenost, diskriminaciju i distancu među zajednicama. Konsultacije u Bujanovcu ukazuju na ograničenu svakodnevnu interakciju među mladima srpske, albanske i romske nacionalnosti, pri čemu se mladi Romi i Romkinje suočavaju sa dodatnim obrazovnim i društvenim preprekama. Postojeće omladinske strukture još uvek ne pružaju dovoljno vidljiv, pristupačan i programski osmišljen prostor za kontinuirano povezivanje različitih zajednica. Zajednički prostor za mlade mogao bi da doprinese prevazilaženju ovih nedostataka, ali samo ako bude osmišljen kao aktivna platforma za interkulturalno učešće, inkluziju i redovne zajedničke programe.

Ciljni akteri: Skupština opštine Bujanovac, Savet za mlade, KZM, sa školama, udruženjima mladih i za mlade i drugim organizacijama civilnog društva u Bujanovcu kao partnerima u sprovođenju.

Predložene aktivnosti:

- Obezbediti pristupačnu, etnički i rodno neutralnu fizičku lokaciju kao prostor za mlade i uspostaviti posebnu godišnju budžetsku liniju opštine za osoblje, programe i održavanje.
- U saradnji sa OCD, izraditi i usvojiti godišnji programski okvir koji daje prioritet aktivnostima sa dokazanim potencijalom za učešće mladih iz različitih zajednica, uključujući sport, muziku, učenje jezika, građanski angažman i zajedničke omladinske inicijative.
- Uspostaviti ciljanu obrazovnu podršku i mentorstvo za mlade Rome i Romkinje, osmišljene i sprovedene u partnerstvu sa romskim organizacijama i kvalifikovanim osobljem.
- Uspostaviti pristupačan mehanizam putem kojeg mladi mogu da prijave diskriminaciju ili prepreke učešću, sa određenom kontakt osobom u opštini i definisanom procedurom za upućivanje i dalje postupanje.

Vremenski okvir: *Kratkoročno* (1–2 godine) za uspostavljanje prostora, mehanizma finansiranja, kadrovskih rešenja i savetodavnog tela, kao i za sprovođenje i evaluaciju prvog punog godišnjeg programskog ciklusa.

Odgovornost i praćenje: Izveštavanje o učešću i aktivnostima, sa podacima razvrstanim, gde je to primereno, po uzrastu, polu i zajednici; godišnji pregled od strane savetodavnog tela mladih i Lokalnog saveta za mlade; praćenje ishoda ciljane obrazovne podrške; i uključivanje pokazatelja rada Prostora za mlade u relevantno izveštavanje o opštinskim dokumentima javnih politika.

Preporuka 7. Partnerstva: Institucionalizovati saradnju opštine sa omladinskim, ženskim i romskim organizacijama civilnog društva

Uspostaviti transparentan okvir u zajednici za održivo partnerstvo, sufinansiranje i strukturirani dijalog o javnim politikama sa organizacijama civilnog društva koje predvode mladi, žene i Romi i Romkinje.

Stub partnerstva YPS agende zahteva da javne institucije pređu sa ad hoc konsultacija na strukturiranu saradnju, predvidivo finansiranje i podeljenu odgovornost sa organizacijama civilnog društva koje poseduju relevantnu stručnost i poverenje zajednice. Konsultacije u Bujanovcu ukazuju na to da mladi, a naročito mlade žene, mogu biti pozvani da učestvuju u razgovorima, ali bez odgovarajućih procedura koje bi institucije obavezale da odgovore na njihove predloge. Istovremeno, lokalne organizacije pružaju važne usluge zajednici bez sistematske podrške opštine.

Ciljni akteri: Lokalni savet za rodnu ravnopravnost, Skupština opštine Bujanovac, nadležna opštinska odeljenja, Lokalni savet za mlade i organizacije civilnog društva koje učestvuju u procesu.

Predložene aktivnosti javne politike:

- Usvojiti opštinski okvir za partnerstvo sa organizacijama civilnog društva kojim se utvrđuju transparentni kriterijumi za saradnju, sufinansiranje, konsultacije i učešće u osmišljavanju programa.
- Zaključiti formalne ugovore o pružanju usluga, saradnji ili sufinansiranju sa relevantnim i aktivnim omladinskim organizacijama, na osnovu jasno definisanih uloga i očekivanih rezultata.
- Uspostaviti šemu malih grantova za inicijative koje predvode mladi i žene, sa transparentnim kriterijumima podobnosti, procedurama izbora i javnim izveštavanjem o dodeljenim sredstvima.
- Uvesti formalni protokol odgovora kojim se opština obavezuje da, u definisanom roku, na predloge podnete kroz priznate mehanizme konsultacija sa mladima i civilnim društvom dostavi pisanu odluku, obrazloženje, okvirni rok i naziv odgovorne organizacione jedinice.
- Obezbediti partnerskim organizacijama strukturisanu ulogu u osmišljavanju, praćenju i pregledu programa, uključujući sprovođenje aktivnosti prostora za mlade i drugih mera povezanih sa YPS agendom.

Vremenski okvir: *Odmah* (do 6 meseci) za usvajanje protokola odgovora i okvira za partnerstvo; u roku od 12 meseci za prve formalne ugovore i prvi ciklus malih grantova.

Odgovornost i praćenje: Voditi javni registar formalnih predloga i institucionalnih odgovora; godišnje objavljivati informacije o grantovima i ugovorima o partnerstvu; sprovoditi godišnji zajednički pregled partnerstva; i obezbediti formalnu zastupljenost OCD u relevantnim telima za praćenje.